

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.15

346:332.82

В. С. Макарчук

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри історії держави і права,
доктор юридичних наук, професор
mvs6043@ukr.net

РАДЯНСЬКЕ БУДІВЕЛЬНЕ ПРАВО – ЧАС СТАНОВЛЕННЯ (1928–1932 рр.) (Ч. 1. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП ПЕРШОЇ П'ЯТИРІЧКИ)

© Макарчук В. С., 2019

Досліджено нормативно-правові документи, що регулювали будівельну галузь Союзу РСР (промислове та житлове будівництво, інфраструктура, соціальне страхування будівельників, підвищення кваліфікації будівельних працівників тощо) на початковому етапі першої радянської п'ятирічки.

Ключові слова: право Союзу РСР; будівельне право; кредитування житлового будівництва; норми містобудування.

В. С. Макарчук

СОВЕТСКОЕ СТРОИТЕЛЬНОЕ ПРАВО - ВРЕМЯ СТАНОВЛЕНИЯ (1928–1932 гг.) (Ч. 1. НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП ПЕРВОЙ ПЯТИЛЕТКИ)

Исследовано нормативно-правовые документы, регулировавшие строительную отрасль Союза ССР (промышленное и жилое строительство, инфраструктура, социальное страхование строителей, повышение квалификации строительных рабочих и пр.) на начальном этапе первой советской пятилетки.

Ключевые слова: право Союза ССР; строительное право; кредитование жилищного строительства; нормы градостроительства.

V. S. Makarchuk

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of History of State and Law
Sc.D., Prof

SOVIET BUILDING RIGHT – THE TIME OF DEVELOPMENT (1928–1932 AD) (Part 1. THE INITIAL STAGE OF THE FIRST FIVE YEARBOOK)

The legal documents regulating the construction industry of the USSR (industrial and housing construction, infrastructure, social insurance of builders, professional

development of construction workers, etc.) were investigated at the initial stage of the first Soviet five-year plan.

Key words: the right of the USSR; building law; lending to housing construction; norms of urban development.

Постановка проблеми. Вітчизняне будівельне право як об'єкт наукового дослідження не викликає ажіотажного інтересу. Зусиллями ентузіастів з Київського національного університету будівництва і архітектури та низки регіональних відомчих навчальних закладів лише закладають основи майбутнього наукового напрямку. Що ж стосується історичних та історико-правових аспектів його вивчення, то тут картина ще сумніша.

Натомість можемо говорити про те, що будь-яка галузь права в історичній ретроспективі – це завжди складова частина правової системи тієї чи іншої державно-правової формації, своєрідне дзеркало епохи.

Предметом пропонованої увазі читача наукової розвідки виступає радянське будівельне право доби першої п'ятирічки (1928–1932 рр.). Як вказує Вікіпедія: «загалом протягом першої п'ятирічки створилася радянська економічна система у такій формі, у якій вона збереглася до 1991 року» [1]. Тобто йдеться про закладення основ радянського будівельного права та безпосередні наслідки цього процесу – від похмурої утилітарної архітектури доби соціалізму до легко прогнозованих розкрадань у будівельній галузі. З іншого боку, радянська модель містобудування мала й певні виграшні моменти, яких бракує сучасним будівельникам та будівникам капіталізму (вибачте за каламбур). Так, радянські будівельні норми стосувалися не лише (і навіть не так) окремих споруд, як забудови міст і мікрорайонів – з належною інфраструктурою, транспортними розв'язками, соціальними закладами тощо.

Мета статті. Дослідити та охарактеризувати закони та підзаконні акти Союзу РСР доби першої п'ятирічки (1928–1932 рр.) в галузі будівельного права. Визначити їхній вплив на подальший розвиток будівельного права Союзу РСР та сучасної України.

Аналіз дослідження проблеми. Питання вітчизняного будівельного права вивчають Н. А. Гербут, О. Л. Гончаренко, О. Т. Гончаренко, Д. А. Гулей, П. О. Дьомін, Д. В. Ісаєнко, І. Й. Магновський (д-р юрид. наук), І. О. Мамонтов (засл. юрист України, канд. юрид. наук) М. В. Мамонтова, О. Л. Кравчук (д-р юрид. наук), П. М. Куліков, О. В. Сіверський, О. В. Стукаленко (д-р юрид. наук), О. Є. Пилипенко, Н. М. Процьків, Д. В. Федчишин, В. М. Халява та ін.

Натомість історичні аспекти його становлення наразі представлені двома публікаціями автора статті [2].

Виклад основного матеріалу. Уже на початку 1921 р. стало зрозумілим, що надії російських більшовиків на світову революцію залишаються нездійсненими. Констатацією цього факту стали рішення X з'їзду РКП (б) про перехід до т.зв. нової економічної політики, тобто часткового відродження капіталізму в місті та на селі. Згодом керівництво РКП(б) (з кінця 1922 р. – ВКП (б)) дійшло висновку про можливість побудови соціалізму «в одній, окремо взятій, країні». В останніх листах і замітках В. Леніна було сформульоване триєдине завдання такої побудови – соціалістична індустріалізація, колективізація сільського господарства, культурна революція.

Автором концепції п'ятирічок став у 1924 р. один із революціонерів-більшовиків другого ешелону О. Цюрупа (нарком продовольства в Раднаркомі зразка 1918–1921 рр., один із ініціаторів сумнозавісної продрозкладки). Концепцію першої п'ятирічки як «п'ятирічки прискореної індустріалізації» розробив XV з'їзд ВКП (б) у 1927 р.; остаточно утвердила її плани XVI партконференція ВКП (б) (квітень 1929 р.) – тобто за кілька місяців після офіційного старту проекту.

Де-юре перша п'ятирічка розпочалася 1 січня 1928 р., а уже за кілька днів була прийнята директивна Постанова ЦВК та РНК СРСР про житлову політику [3].

Після цього нормативно-правові та підзаконні акти, що стосувалися сфери будівництва, виходили з заavidною регулярністю. Траплялося, що в одному номері «Известий Народного Комиссариата Труда» (виходили щотижня) містилося до трьох (!) такого роду документів [4].

У Кремлі (і на місцях) добре бачили брак коштів на індустріалізацію (першочергове завдання) та інші, менш важливі витрати, включаючи й нове будівництво. Відтак 23 березня 1928 р. прийнято спеціальну Постанову Ради Праці та Оборони Союзу РСР «Про зниження вартості будівництва» [5].

Витрати на підготовку кваліфікованих будівельних кадрів вирішили перекласти на плечі місцевих структур (а не Центру). 17 квітня 1928 р. прийнято відповідну Постанову про фінансування підготовки будівельників [6]. Цим документом передбачено щомісячне відрахування усіма державними, суспільними та кооперативними будівельними установами та підприємствами коштів у місцеві страхові каси цільових відрахувань на прискорену підготовку кваліфікованих будівельних робітників у розмірі 0,75 % від усієї суми заробітної плати. Доповнено вказану Постанову Інструкцією НКТ СРСР від 30 травня 1928 р. про порядок стягнення та обліку відрахувань на прискорену підготовку кваліфікованих будівельних робітників [7].

Власті «першої у світі держави робітників і селян» давали собі звіт, що масштабна індустріалізація неможлива без житлового будівництва – зрештою, гегемон не може вічно жити «под старою телегою» в очікуванні того, що «через чотири роки тут буде город-сад» (з вірша В. Маяковського). Втім, витрати на житлове будівництво знову ж таки було вирішено перекласти з плечей (себто фінансування) Центру на місцеві джерела грошових надходжень.

Вже 28 березня 1928 р. приймають відповідну Постанову про нібито «сприяння будівництву робітничого житла» [8], а фактично відрахування з різноманітних місцевих фондів, переважно громадських та кооперативних. Постанова передбачала стягнення пені за несвоєчасну сплату обов'язкових відрахувань – 0,05 % суми за кожний день прострочки.

Зі свого боку держава підключалася до процесу будівництва житла для робітників, але доволі специфічно й показово – шляхом надання податкових пільг [9]. Враховуючи те, що йшлося переважно про будівництво житлових приміщень для обслуговування майбутніх «флагманів п'ятирічки», щедрість фіскальних органів бачиться прогнозованою і навіть вимушеною.

У певних випадках, як-от масштабні новобудови першої п'ятирічки (загалом 35 гігантів вартістю понад 100 млн рублів кожний) вказаних місцевих відрахувань відверто не вистачало. То ж довелося переглядати фінансові норми кредитування житлового будівництва попередніх років і навіть залучати центральні джерела [10]. Вказана Постанова ЦВК СРСР та РНК СРСР від 28 березня 1928 р. передбачала відміну попередніх нормативних актів – Постанови РПО від 17 грудня 1926 р. про кредитування житлового будівництва; Постанови РНК СРСР від 1 березня 1927 р. про кредитування житлового будівництва та Постанови РНК СРСР від 22 квітня 1927 р. про кредитування житлового будівництва. Звернемо увагу, що йшлося про відміну аж трьох законодавчих актів, фактично датованих одним роком – тим, що передував першій п'ятирічці.

Проте навіть цих державних пільг та кредитів, як і фактичного визискування «трудящих», часто не вистачало. Доводилося за накатаними сценаріями доби НЕПу йти на уклін до приватного капіталу [11]. Цією Постановою РНК СРСР приватним юридичним та фізичним особам, які за рахунок приватного капіталу здійснюють будівництво «крупних» житлових будинків» (віднесення до категорії «крупних» мало здійснюватися законодавством союзних республік. – Авт.) надавалися різноманітні пільги, втім не надто щедрі, як-от звільнення від обкладення державною заставою по прибутковому податку, отримуваному від експлуатації вказаних будинків, та місцевими податками.

Втім, державна щедрість завжди стримувалася міркуваннями економії. На підтвердження цієї думки приведемо локальний (не загальносоюзний) нормативно-правовий акт [12]. Цитуємо: «Передбачити: а) забезпечення переважного постачання будівельними матеріалами індивідуальних забудовників з робітників та службовців, які здійснюють будівництво на колективних началах; (...) в) порядок обліку потрібних для індивідуальних забудовників (...) матеріалів); г) організацію контролю за використанням за прямим призначенням індивідуальними забудовниками отриманих ними дефіцитних будівельних матеріалів на потреби житлового будівництва (...)». Виявляючи позірну турботу про індивідуальне житлове будівництво для робітників і службовців, держава

водночас пильно дбала, аби дефіцитні будматеріали часом не розбазарювалися на індивідуальне будівництво в приватному секторі – кустарів, селян-одноосібників, служителів культу та інших непролетарських елементів.

Розширене індустріальне та житлове будівництво вимагало притоку кадрів. Часто новоспечені будівельники не мали навіть мінімального досвіду роботи в будівництві, що зумовлювало вкрай високий травматизм серед працівників. Відтак, як і у попередніх випадках, порятунок потопельників звично ставав справою рук самих потопельників. Себто – за надзвичайно високий рівень травматизму будівельників належало заплатити самим будівельникам [13]. Вказана Інструкція ради соціального страхування при НКП СРСР встановлювала відрахування на соціальне страхування будівельників у розмірі аж 7 % від заробітної плати. Натомість гарантувалися страхові виплати на випадок безробіття (яке будівельникам, принаймні у цей історичний відрізок часу аж ніяк не загрожувало), а також на поховання члена родини чи на народження дитини в сім'ї будівельного робітника.

У 1929 р. питання соціального страхування будівельних працівників користувалися неослабленою увагою [14]. Вказаний документ передбачав різного роду пільги, але знову ж таки – коштом не так держави чи державного підприємства, як самого будівника соціалізму.

Ми б, можливо, утрималися від недоречної іронії, аби не інші документи епохи з питань техніки безпеки на будівництві [15]. Нормативний акт вимагав доповнити чинні Правила безпеки при проведенні будівельних робіт [16] вимогою встановлення захисних дашків, які можуть в разі потреби замінювати будівельні ліси. Особливо підкреслювалося «г) дашки не повинні слугувати для пересування по ним людей чи складування на них будівельних матеріалів чи будь-яких інших предметів». Звідси робимо доволі невтішний висновок про культуру праці радянських будівельників.

Узагалі питанням охорони праці будівельників «партія та уряд» приділяли неусипну увагу. Прикладом може служити Циркуляр НКП РРФСР від 29 квітня 1929 р. [17]. Документ нормативно встановлював кількість регіональних будівельних інспекторів, покликаних зокрема турбуватися й про питання охорони праці – не менше 1 (для пересічних областей республіки) і не менше 3 для більших регіональних утворень. Поза сумнівом, цих людей не вистачало навіть для складання звітності, не кажучи уже про постійну інспекцію усіх будівельних майданчиків.

Турбота «партії та уряду» про будівельних робітників поширювалася і на умови проживання тисяч трудяг, звезених звідусіль волею керманців держави на «величні будови п'ятирічки». Будівельні норми, встановлені для тимчасового житла будівельників в місцях трудових звершень, гарантували мінімум життєвих благ [18]. Документ був прийнятий на основі недавніх (року не минуло) Правил облаштування та утримання тимчасових житлових приміщень для робітників та службовців № 246, затверджених НКП СРСР 24 серпня 1927 р. та Постанови РПО від 23 березня 1928 р. Про зниження вартості будівництва [19]. Ним встановлювалося, що тимчасове житло має будуватися не далі, як за 3 км від місця будівельних робіт. Висота приміщень – не менше 2,5 м; мають бути достатнє природне освітлення (скляні вікна), дерев'яна підлога, для кожного мешканця забезпечена койка чи тапчан 2,0 x 0,7 м. У робочому бараці передбачені не лише місця для сну після зміни, але й сушарки для одягу, баня та прання – не рідше 1 разу на тиждень і т.д.

На доказ висловленої вище думки про примарність загрози безробіття для радянських будівельників часів першої п'ятирічки (і не тільки) наведемо кілька підзаконних актів, прийнятих у цей історичний проміжок часу. Це найперше Наказ по ВРНГ РРФСР від 17 травня 1928 р. № 558 [20], що встановив порядок прикріплення будівельних робітників, які працюють посезонно, за будівельними організаціями – на противагу поширеній практиці заповнення вакансій за рахунок тих, хто прибуває самостійно (стихійних будівельників).

Ще один нормативний акт, датований 1929 р., передбачав жорсткі і загалом нетипові для соціалістичної економіки заходи зі забезпечення робочої сили на будівельних майданчиках держави [21]. Загалом Циркуляр містив 12 пунктів, зокрема, п. 4 (будівельним організаціям забороняється переманювати будівельних робітників, винні притягатимуться до суворої відповідальності) та п. 8 (пор вжиття термінових заходів по переведенню там, де можливо, будівельних робітників на

підрядну та акордну оплату праці) тощо. Відчувається, що брак кадрів, причому не лише будівельників високої кваліфікації, але й підсобних робітників, був колосальним.

З позитиву радянського будівельного законодавства доби першої п'ятирічки, окрім уже згаданого будівництва житла для робітників індустріальних підприємств, вкажемо на увагу до розвитку соціальної сфери, підкріплену належним фінансуванням. Найважливішим у цьому аспекті вважаємо Постанову РНК РРФСР Про заходи з покращення санітарного стану робітничого житлового будівництва та облаштування в робітничих селищах [22].

Наведемо лише найважливіші пункти Постанови : п. 1 «(...) облаштування водопостачання, а також очистки нечистот, відходів та сточних вод здійснюється одночасно з побудовою селища»; п. 2 (обов'язковість очистки води в мережі водопостачання та санітарний контроль за її якістю); п. 3 (заборона вирубки без особливої потреби зелених насаджень, як у самому робочому селищі, так і місцевостях по сусідству, п. 4 (одночасно з житловим будівництвом має здійснюватися забудова інфраструктури, а саме : «а) громадські бані та пральні; б) громадські їдальні; в) базари, кооперативи, г) місця відпочинку і фізичних розваг – майданчики фізичної культури, дитячі майданчики, клуби; д) санітарно-профілактичні установи – консультації, яслі, амбулаторії та ін.»).

Також нормативними документами передбачалося при здійсненні нового будівництва робітничих селищ забезпечувати одночасну побудову шкіл, стадіонів, робочих клубів тощо. Для прикладу, 16 травня 1928 р. прийнято Постанову ЦВК та РНК про пільги для будівництва споруд, призначених для обслуговування культурно-просвітницьких потреб робітників і службовців [23]. Передбачалося поширити на такого роду будівництво (клуби, стадіони, водні станції тощо) пільги, надані Положенням про заходи сприяння будівництву робітничого житла від 15 червня 1927 р. [24].

Держава турбувалася не лише про «гегемона», але й його обслугу, передусім учителів, покликаних вершити третє з взаємопов'язаних завдань лєнінської формули побудови соціалізму в одній окремо взятій країні. Втім, побудова шкіл та забезпечення житлом педагогів знову ж таки покладалася не на центр, а місцеві джерела фінансування [25]. Особливий інтерес становить п. 4 цитованої Постанови: «Промислові підприємства зобов'язані надавати педагогічному та обслуговуючому персоналові побудованих ними шкіл квартири на загальних підставах з робітниками даного підприємства».

Втім, житла не вистачало усім – не лише вже наявним учителям, робітникам чи службовцям, але й новим кадрам, які вливалися у «велику трудову сім'ю». Питання вирішували у два способи – виселення з житла недостойних цього блага та створення мобільного житлового фонду [26]. Для нас інтерес становлять п. 7 цієї Постанови (Порядок виселення з відомчих будівель) та п. 8 (Про пом'якшення гострої житлової потреби робітників промисловості і транспорту). Перший передбачав безумовне виселення з наданого раніше житла порушників трудової дисципліни та дезертирів трудового фронту – безвідносно до попереднього власного внеску в означене житлове будівництво. Пункт 8 встановлював, що місцеві ради мають утворити з числа новозбудованих ними, а також муніципалізованих будівель, маневрений житловий фонд. Проте питання про джерела фінансування нового будівництва місцевими радами не було достатньо нормативно упорядковане.

Висновки. Уже протягом перших років першої п'ятирічки (1928–1932 рр.) низкою нормативно-правових актів були закладені основи т. зв. радянського будівельного права. Робота тривала і протягом наступного історичного відрізка часу (про це – в другій частині наукової розвідки). Загалом треба зазначити загальну для радянської правової системи практику фактичного нехтування насущними потребами загалу «трудящих» – на користь інтересів «держави робітників і селян». Разом з тим, окремі норми радянського будівельного законодавства (обов'язковість будівництва об'єктів соціальної сфери; забезпечення житлом педагогів, лікарів, службовців; підтримка індивідуального житлового будівництва окремих категорій населення тощо) становлять інтерес для сучасного законодавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. П'ятирічки СРСР // https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%27%D1%8F%D1%82%D0%B8%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B8_%D0%A1%D0%A0%D0%A1%D0%A0 ; 2. Будівельне

право Російської імперії – етап зародження // Будівельне право : проблеми теорії і практики [зб. наук. пр.]. – Матеріали Першої науково-практичної конференції (Київ, 3 листопада 2017 р.). – С. 11–22; Підзаконні нормативно-правові акти будівельної галузі Союзу РСР – завершальний етап першої п'ятирічки (1931–1932 рр.) // Будівельне право : проблеми теорії і практики [зб. наук. пр.]. Матеріали Другої науково-практичної конференції (Київ, 6 грудня 2018 р.). – С. 57–65;

3. Постановление ЦИК И СНК СССР от 4 января 1928 г. о жилищной политике – Собр. Зак. СССР, 1928, № 6, ст 49;
4. Постановление СНК СССР от 2 марта 1928 г. о распределении функций упраздняемого Комитета содействия кооперативному строительству рабочих жилищ при НКТ СССР между другими органами СССР // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 25 – 26. – С. 376;
- Постановление СНК СССР от 12 апреля 1928 г. об изменении ст. 14 Постановления СНК СССР от 20 декабря 1927 г. об ориентировочном кредитном плане Центрального Банка коммунального хозяйства и жилищного строительства распределении функций упраздняемого Комитета содействия кооперативному строительству рабочих жилищ при НКТ СССР между другими органами СССР // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 25–26. – С. 376;
- Обязательное постановление НКТ СССР от 7 июля 1928 г. № 375 Правила устройства временных жилищ облегченного типа для строительных рабочих и для сезонных рабочих промышленных предприятий, производящих и заготавливающих строительные материалы // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 28–29. – С. 419–420.
5. Постановление СТО О снижении стоимости строительства. 23 марта 1928 г. // Известия ЦИК СССР и ВЦИК», № 79 от 3 апреля 1928 г.
6. Постановление НКТ СССР от 17 апреля 1928 г. о порядке взимания и расходования отчислений на ускоренную подготовку квалифицированных строительных рабочих // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 17. – С. 263–264.
7. Инструкция НКТ СССР от 30 мая 1928 г. // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 24. – С. 358–359.
8. Постановление ЦИК и СНК СССР от 28 марта 1928 г. о дополнении Положения о мерах содействия строительству рабочих жилищ // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 18. – С. 280.
9. Циркуляр НКФ СССР от 17 апреля 1928 г. № 471 о льготах по подоходному налогу по строительству рабочих жилищ // Известия НКТ СССР. – 1929. – № 22–23. – С. 350.
10. Постановление ЦИК и СНК СССР от 28 марта 1928 г. о порядке учреждения и выполнения планов использования специального капитала Центрального Банка коммунального хозяйства и жилищного строительства для целей кредитования рабочего жилищного строительства // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 18. – С. 280–282.
11. Извлечение из Постановления СНК СССР от 17 апреля 1928 г. о мерах поощрения строительства жилищ за счет частного капитала // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 25–26. – С. 377.
12. Постановление ЭКОСО РСФСР от 5 июля 1928 г. о порядке снабжения строительными материалами индивидуального рабочего жилищного строительства // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 38–39. – С. 606.
13. Инструкция Союзного Совета Социального Страхования при НКТ СССР от 11 апреля 1929 г. № 286 о порядке применения постановления ЦИК И СНК СССР от 3 января 1928 г. о социальном страховании лиц, занятых в строительстве // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 20. – С. 312–314.
14. Постановление Союзного Совета Социального Страхования при НКТ СССР от 20 июня 1929 г. № 230 об изменении инструкции о социальном страховании лиц, занятых в строительстве // Известия НКТ СССР. – 1929. – № 31. – С. 488–490.
15. Обязательное постановление НКТ СССР от 5 июня 1929 г. № 188 о мерах безопасности при сооружении каменных зданий без наружных лесов // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 30–31. – С. 470.
16. Правила о мерах безопасности при производстве строительных работ, утвержденные обязательным Постановлением НКТ СССР от 4 мая 1926 г. // Известия НКТ СССР. – 1926. – № 16.
17. Циркуляр НКТ РСФСР от 29 апреля 1929 г. № 115 о мероприятиях по охране труда на строительных работах в сезоне 1929 г. // Известия НКТ СССР. – 1929. – № 22–23. – С. 365.
18. Обязательное постановление НКТ СССР от 7 июля 1928 г. № 375 Правила устройства временных жилищ облегченного типа для строительных рабочих и для сезонных рабочих промышленных предприятий, производящих и заготавливающих строительные материалы // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 28–29. – С. 419–420.
19. Постановления СТО от 23 марта 1928 г. «О снижении стоимости строительства» // Сборник Законов СССР, 1928, № 20, ст. 183.
20. Приказ по ВСНХ РСФСР от 17 мая 1928 г. № 558 об обеспечении строительных организаций постоянными кадрами

рабочей силы // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 24. – С. 365–366. 21. Циркуляр НКТ СССР, ВСНХ СССР, НКПС, Комиссии по строительству при СТО и ЦК Профсоюза строительных рабочих от 18 июля 1929 г. № НКТ – 229 о срочных мероприятиях по обеспечению строительства рабочей силой // Известия НКТ СССР. – 1929. – № 30. – С. 471–473. 22. Постановление СНК РСФСР от 6 июня 1928 г. о мероприятиях по улучшению санитарного состояния рабочего жилищного строительства и благоустройства в рабочих поселках // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 46. – С. 718. 23. Постановление ЦИК и СНК СССР от 16 мая 1928 г. о льготах для строительства сооружений, предназначенных для обслуживания культурно-просветительных нужд рабочих и служащих // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 30–31. – С. 471. 24. Положение о мерах содействия строительству рабочих жилищ. 15 июня 1927 г. // Соб. Зак. СССР, 1927, № 36, ст. 369. 25. Постановление ВЦИК и СНК РСФСР от 7 августа 1928 г. о постройке школьных зданий промышленными предприятиями, осуществляющими строительство рабочих жилищ // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 43. – С. 669–670. 26. Постановление ВЦИК и СНК СССР от 20 августа 1928 г. о порядке эксплуатации и использовании жилищного фонда, принадлежащего местным советам, предприятиям промышленности и транспорта // Известия НКТ СССР. – 1928. – № 43. – С. 670–671.

REFERENCES

1. **Piatyrichky SRSR** // https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%27%D1%8F%D1%82%D0%B8%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B8_%D0%A1%D0%A0%D0%A1%D0%A0. 2. **Budivelne pravo Rosiiskoi imperii – etap zarozhennia** // Budivelne pravo : problemy teorii i praktyky [zb. nauk. pr.]. – Materialy Pershoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 3 lystopada 2017 r.) / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Kyivskiy natsionalnyi universytet budivnytstva i arkhitektury ta in.. – P. 11–22; **Pidzakonni normatyvno-pravovi akty budivelnoi haluzi Soiuzu RSR – zavershalnyi etap pershoi piatyrichky (1931–1932 rr.)** // Budivelne pravo : problemy teorii i praktyky [zb. nauk. pr.]. Materialy Druhoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 6 hrudnia 2018 r.). – P. 57–65. 3. **Postanovlenie TsIK I SNK SSSR ot 4 yanvarya 1928 g. o zhilischnoy politike.** – Sobr. Zak. SSSR, 1928, # 6, st 49. 4. **Postanovlenie SNK SSSR ot 2 marta 1928 g. o raspredelenii funktsiy uprazdnyаемого Komiteta sodeystviya kooperativnomu stroitelstvu rabochih zhilisch pri NKT SSSR mezhdru drugimi organami SSSR** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 25–26. – P. 376; **Postanovlenie SNK SSSR ot 12 aprelya 1928 g. ob izmenenii st. 14 Postanovleniya SNK SSSR ot 20 dekabrya 1927 g. ob orientirovochnom kreditnom plane Tsentralnogo Banka kommunalnogo hozyaystva i zhilischnogo stroitelstva raspredelenii funktsiy uprazdnyаемого Komiteta sodeystviya kooperativnomu stroitelstvu rabochih zhilisch pri NKT SSSR mezhdru drugimi organami SSSR** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 25–26. – P. 376; **Obyazatelnoe postanovlenie NKT SSSR ot 7 iyulya 1928 g. # 375 Pravila ustroystva vremennyih zhilisch oblegchennogo tipa dlya stroitelnyih rabochih i dlya sezonnyih rabochih promyshlennyih predpriyatii, proizvodyaschih i zagotavlivayuschih stroitelnyie materialyi** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 28–29. – P. 419–420. 5. **Postanovlenie STO O snizhenii stoimosti stroitelstva. 23 marta 1928 g.** // Izvestiya TsIK SSSR i VTsIK», # 79 ot 3 aprelya 1928 g. 6. **Postanovlenie NKT SSSR ot 17 aprelya 1928 g. o poryadke vzimaniya i rashodovaniya otchisleniy na uskorennyuyu podgotovku kvalifitsirovannyih stroitelnyih rabochih** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 17. – P. 263–264. 7. **Instruktsiya NKT SSSR ot 30 maya 1928 g.** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 24. – P. 358–359. 8. **Postanovlenie TsIK i SNK SSSR ot 28 marta 1928 g. o dopolnenii Polozheniya o merah sodeystviya stroitelstvu rabochih zhilisch** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 18. – S. 280. 9. **Tsirkulyar NKF SSSR ot 17 aprelya 1928 g. # 471 o lgotah po podohodnomu nalogu po stroitelstvu rabochih zhilisch** // Izvestiya NKT SSSR. – 1929. – # 22–23. – P. 350. 10. **Postanovlenie TsIK i SNK SSSR ot 28 marta 1928 g. o poryadke uchrezhdeniya i vyipolneniya planov ispolzovaniya spetsialnogo kapitala Tsentralnogo Banka kommunalnogo hozyaystva i zhilischnogo stroitelstva dlya tseley kreditovaniya rabocheho zhilischnogo stroitelstva** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 18. – P. 280–282. 11. **Iz vlechenie iz Postanovleniya SNK SSSR ot 17 aprelya 1928 g. o merah pooschreniya stroitelstva zhilisch za schet chastnogo kapitala** // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 25–26. – P. 377. 12. **Postanovlenie EKOSO RSFSR ot 5 iyulya 1928 g. o poryadke snabzheniya stroitelnyimi**

materialami individualnogo rabocheho zhilishnogo stroitelstva // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 38–39. – P. 606. 13. Instruktsiya Soyuznogo Soveta Sotsialnogo Strahovaniya pri NKT SSSR ot 11 aprelya 1928 g. # 286 o poryadke primeneniya postanovleniya TsIK I SNK SSSR ot 3 yanvarya 1928 g. o sotsialnom strahovanii lits, zanyatyih v stroitelstve // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 20. – P. 312–314. 14. Postanovlenie Soyuznogo Soveta Sotsialnogo Strahovaniya pri NKT SSSR ot 20 iyunya 1929 g. # 230 ob izmenenii instruksii o sotsialnom strahovanii lits, zanyatyih v stroitelstve // Izvestiya NKT SSSR. – 1929. – # 31. – P. 488–490. 15. Obyazatelnoe postanovlenie NKT SSSR ot 5 iyunya 1929 g. # 188 o merah bezopasnosti pri sooruzhenii kamennyih zdaniy bez naruzhnyih lesov // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 30–31. – P. 470. 16. Pravila o merah bezopasnosti pri proizvodstve stroitelnyih rabot, utverzhdennyye obyazatelnyim Postanovleniem NKT SsSR vId 4 maya 1926 g. // Izvestiya NKT SSSR. – 1926. – # 16. 17. Tsirkulyar NKT RRFSSR ot 29 aprelya 1929 g. # 115 o meropriyatiyah po ohrane truda na stroitelnyih rabotah v sezone 1929 g. // Izvestiya NKT SSSR. – 1929. – # 22–23. – P. 365. 18. Obyazatelnoe postanovlenie NKT SSSR ot 7 iyulya 1928 g. # 375 Pravila ustroystva vremennyih zhilisch oblegchennogo tipa dlya stroitelnyih rabochih i dlya sezonnyih rabochih promyshlennyih predpriyatiy, proizvodyaschih i zagotavlivayuschih stroitelnyie materialyi // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 28–29. – P. 419–420. 19. Postanovleniya STO ot 23 marta 1928 g. «O snizhenii stoimosti stroitelstva» // Sbornik Zakonov SSSR, 1928, # 20, st. 183. 20. Prikaz po VSNH RSFSR ot 17 maya 1928 g. # 558 ob obespechenii stroitelnyih organizatsiy postoyannyimi kadrami rabochey sily // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 24. – P. 365–366. 21. Tsirkulyar NKT SSSR, VSNH SSSR, NKPS, Komissii po stroitelstvu pri STO i TsK Profsoyuza stroitelnyih rabochih ot 18 iyulya 1929 g. # NKT – 229 o srochnyih meropriyatiyah po obespecheniyu stroitelstv rabochey siloy // Izvestiya NKT SSSR. – 1929. – # 30. – P. 471–473. 22. Postanovlenie SNK RSFSR ot 6 iyunya 1928 g. o meropriyatiyah po uluchsheniyu sanitarnogo sostoyaniya rabocheho zhilishnogo stroitelstva i blagoustroystva v rabochih poselkakh // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 46. – P. 718. 23. Postanovlenie TsIK i SNK SSSR ot 16 maya 1928 g. o lgotah dlya stroitelstva sooruzheniy, prednaznachennyih dlya obsluzhivaniya kulturno-prosvetitelnyih nuzhd rabochih i sluzhaschih // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 30–31. – P. 471. 24. Polozhenie o merah sodeystviya stroitelstvu rabochih zhilisch. 15 iyunya 1927 g. // Sob. Zak. SSSR, 1927, # 36, p. 369. 25. Postanovlenie VTsIK i SNK RSFSR ot 7 avgusta 1928 g. o postroyke shkolnyih zdaniy promyshlennymi predpriyatiyami, osuschestvlyayuschimi stroitelstvo rabochih zhilisch // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 43. – P. 669–670. 26. Postanovlenie VTsIK i SNK SSSR ot 20 avgusta 1928 g. o poryadke eksploatatsii i ispolzovanii zhilishnogo fonda, prinadlezhashego mestnyim sovetam, predpriyatiyam promyshlennosti i transporta // Izvestiya NKT SSSR. – 1928. – # 43. – P. 670–671.

Дата надходження: 15.01.2019 р.